

26.4.2017

2256/12.03.00

Opetus- ja kulttuuriministeriö

kirjaamo@minedu.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö sähköpostitse 20.3.2017, diar. OKM/10/010/2017

Tampereen kaupungin lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä tehdyn Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Tampereen kaupunki on tutustunut opetus- ja kulttuuriministeriön laatimaan luonnokseen otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä ja laista. Tampereen kaupunki ottaa kantaa esityksiin kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen näkökulmasta ja toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Kulttuuriperinnön yhteiskunnallinen merkitys

Euroopan neuvoston puiteyleissopimus kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä (*Faron sopimus*) korostaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä yhteisenä ja arvokkaana voimavarana. Sopimuksen taustalla on ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, jossa oikeus kulttuuriperintöön sisältyy sivistyksellisiin oikeuksiin. Sopimuksen keskeinen viesti on yksilöiden ja yhteisöjen oikeus hyötyä kulttuuriperinnöstä ja osallistua sen rikastuttamiseen. Oikeuteen liittyy myös velvollisuus kunnioittaa muiden kulttuuriperintöä. Puiteyleissopimus pyrkii vahvistamaan kansalaisyhteiskuntaa ja demokratiaa korostamalla kulttuuriperintöyhteisöjen oikeutta määritellä heille merkityksellinen kulttuuriperintö. Sopimus korostaa lisäksi kulttuuriperinnön kestävästä käytöstä periaatetta.

Viimeisen vuosikymmenen aikana kulttuuriperinnön merkitys ja käsite ovat maailmanlaajuisesti laajentuneet: kulttuuriperinnön ammattilaisten rinnalla kansalaisten ja yhteisöjen asema on vahvistunut perinnön määrittelyssä, säilyttämisessä ja hyödyntämisessä. Myös Suomessa on kulttuuriperinnön hallinnassa ryhdytty 2000-luvulla omaksumaan Faron sopimuksen hengen mukaista toimintakulttuuria. Pirkanmaalta ja Tampereelta tunnetaan useita hyviä esimerkkejä sopimuksen tavoitteiden kanssa sopusoinnussa olevista julkisen hallinnon käytännöistä: mm. Pirkanmaan maakuntamuseon (Tampereen kaupungin museopalvelut) kiinteistönomistajien omaehtoista rakennuskorjaustyöstä tukeva perinnerakennusmestariohjelma, kansainvälisesti palkittu Adoptoi monumentti -ohjelma sekä kasvava kulttuuri- ja kulttuuriympäristöluotsitoiminta. Kulttuuriperintötiedon saavutettavuutta on vahvistettu mm. Tampereen kaupungin museopalveluiden julkisella, maakunnanlaajuisella Siiri-tietokannalla valokuva-, esine- ja kulttuuriympäristötietoineen. Tampereen kaupungin museopalvelut on myös edistänyt verkostomaisesti kulttuuriperinnön koulutusmahdollisuuksia.

Tampereen kaupunkistrategia

Myös Tampereen kaupunkistrategia; ”Yhteinen Tampere - näköalojen kaupunki 2025” ohjaa hyvän hallinnon, kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien ja kansalaiskuulemisen kehittämiseen.

26.4.2017

2256/12.03.00

Se sisältää vahvan viestin siitä, että moderni kaupunkikehittäminen on yhteistyötä: Kaupunkia, sen elinvoimaa ja hyvinvointia on rakennettava yhdessä kaupunkilaisten, henkilöstön, sidosryhmien ja naapurikuntien kanssa. Strategia haastaa kaupunkiorganisaatiota etsimään jatkuvasti uusia toimintamalleja ja kumppanuuksia. Edellä esitetyn johdosta Tampereen kaupungin on luontevaa yhtyä tukemaan Faron sopimuksen tavoitteita.

Sopimuksen suhde kansalliseen lainsäädäntöön

Hallituksen esityksessä todetaan, että sopimuksen toimeenpano tapahtuu kansallisia käytäntöjä ja menettelyjä kehittämällä eikä voimaansaattaminen edellytä välittömiä lainsäädäntömuutoksia. Esityksessä tarkastellaan voimassa olevaa kansallista kulttuuriperintöalan lainsäädäntöä ja todetaan kuitenkin samalla oikeutetusti muinaismuistolain (259/1963) kokonaisuudistuksen tarve lähitulevaisuudessa. Faron sopimuksen voimaantuloon liittyen Tampereen kaupunki kiinnittää huomiota siihen, että olennaista kulttuuriperinnön hyödyntämisessä, rikastuttamisessa ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumisessa on sitä koskevan tiedon tekeminen saavutettavaksi. Erityisesti arkeologista kulttuuriperintöä koskeva muistitieto on usein ajan mittaan kadonnut sukupolvien ketjussa. Keskeinen kansalaisen ja maanomistajan vaikutusmahdollisuuksiin ja hyödyntämiseen liittyvä muinaismuistolain epäkohta on, että laki ei velvoita ilmoittamaan rauhoitetuista muinaisjäänneksistä maanomistajille, joiden oikeuksia arkeologisen perinnön rauhoitus erityisesti koskee. Toinen informaatioon liittyvä vakava ongelma on, että Museoviraston ylläpitämästä valtakunnallisesta muinaisjäänneosrekisteristä ei säädetä laissa. Lisäksi muinaismuistolaki on huomattavan puutteellinen arkeologisen perinnön sisältöä, yhteiskunnallista merkitystä ja kansalaisen osallisuutta koskevien periaatteiden osalta.

Faron sopimuksen tavoitteena on lisätä yksilöiden ja yhteisöjen kulttuuriperintöä koskevia toiminta- ja vaikutusmahdollisuuksia yhteistyössä julkisen hallinnon kanssa. Pitkällä tähtäimellä sopimus voi vaikuttaa viranomaisten ja kolmannen sektorin tehtävänjakoon siten, että tehtäviä delegoidaan kansalaisjärjestöille. Tämä edellyttäisi tiedon ja tuen lisäämistä, jotta kansalaiset pystyvät toimimaan juridisesti oikein ja pystyvät aidosti osallistumaan ja vaikuttamaan. Tiedon ja tuen lisäämistarve tulisi tunnustaa myös kulttuuriperintöammattilaisten työn resursoinnissa. Lisäresursointi tulee kohdistaa erityisesti alueelliselle ja paikalliselle tasolle tehtäväasettelun mukaisesti. Kansalaisen vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen tulisi sisältyä oikeuksien lisäksi myös vastuun kasvaminen. Esityksen vaikutustenarviointiosiossa todetaankin, että ”Osapuolten oikeuksien tehokkaampi toteuttaminen kuitenkin vaatisi muutoksia asianosaisuutta ja muutoksenhakua koskeviin säännöksiin. Voimassaolevan lainsäädännön mukaan kulttuuriperintöä vaaliva osapuoli ei todennäköisesti ole asianosainen, jolloin muutoksenhakuoikeutta ei ole. Yleinen hallinnon keventämisen ja asioiden käsittelyn nopeuttamisen tavoite on ristiriidassa tämän kohdan määräyksen kanssa.” Mikäli vaikuttamismahdollisuutta kehitetään tähän suuntaan, kansalaisille on tarjottava lisäksi lain suoma, riittävän tehokas oikeudellinen vaikutusväylä.

Tampereen kaupungin kanta sopimukseen

Sopimuksen voimaan tulo merkitsee jo luotujen hyvien käytäntöjen edelleen kehittämistä mutta myös haasteita suomalaiselle kulttuuriperintöpolitiikalle, jotta sopimuksen hengen mukainen ajattelu ja toiminta konkretisoituvat yhteiskunnassa. Haasteet on konkretisoitavissa erityisesti resurssihaasteiksi. Tampereen kaupunki kiinnittää opetus- ja kulttuuriministeriön huomion

26.4.2017

2256/12.03.00

seuraaviin näkökohtiin ja viittaa samalla sopimuksen taloudellisia vaikutuksia käsittelevään lukuun kehittämistoimissa tarvittavien resurssien osalta:

1. Sopimuksen periaatteiden käytäntöön ottaminen edellyttää sekä kulttuuriperinnön hallinnan asiantuntijoiden välistä että laajempaa yhteiskunnallista keskustelua perinnön sisällöistä, merkityksistä ja kulttuuriperintöhallinnon tavoitteista. Tähän on kiinnitetty huomiota myös ehdotuksessa museopoliittiseksi ohjelmaksi (2017).
2. Faron sopimus määrittelee kulttuuriperinnön ja kulttuuriperintöyhteisön uudella, kiinnostavalla tavalla. Kulttuuriperinnön käsite tulee kuitenkin päivittää laajasti yhteiskunnassa sekä 2010-luvun että tulevaisuuden yhteiskunnan tarpeita ajatellen. Määrittelyt nostavat esille myös arvokysymyksiin liittyvän subjektiivisuuden.
3. Faron sopimuksen periaatteiden ja tavoitteiden toteutumisen edistäminen edellyttää tutkimusta kulttuuriperinnön myönteisistä yhteiskunnallisista vaikutuksista ja kestävästä käytöstä. Tutkimuksen tarve on syytä huomioida jatkossa opetus- ja kulttuuriministeriön harkinnanvaraisten avustusten kohdentamisessa.
4. Kulttuuriperintöalan koulutus on Suomessa hajaantunut useille erilaisille koulutustoimijoille. Alan koulutuksen koordinaatiota tulisi vahvistaa ja samalla lisätä sen vaikuttavuutta.
5. Faron sopimuksen perusteluissa todetaan, että "Julkisten viranomaisten ei tarvitse ottaa kaikkea vastuuta kulttuuriperinnöstä, mutta heidän on ymmärrettävä asemansa yhteistyön johtajina" ja että "osapuolet sopivat kulttuuriperinnön hoidon osalta kunnioittavansa ja rohkaisevansa vapaaehtoisia aloitteita, jotka täydentävät viranomaisten toimintaa. Vapaaehtoisia aloitteita tulee tukea niin, että valtiolle kuuluva vastuu säilyy valtiolla." Tampereen kaupunki toteaa, että tämä on kelvollinen tulkinta 11. artiklasta. On kuitenkin huomattava, että yhteistyön johtaminen ja kansalaisten aloitteiden rohkaiseminen edellyttää uusia panostuksia tiedon saavutettavaksi tekemisessä ja lisääntyvää henkilökohtaista ohjausta.
6. Hallituksen esityksessä kulttuuriperintöä koskeva julkinen vastuu osoitetaan varsinkin kulttuuriperintöalan toimijoille. Oikeuksia ja vastuita ei kuitenkaan saisi lähtökohtaisesti erottaa toisistaan. Jos oikeudet vähentyvät, vastuun pitäisi myös vähentyä. Olisi myös syytä pohtia, onko vastuuta syytä ulottaa aiempaa enemmän myös kulttuuriperintöalan ulkopuolisiin vaikuttajiin, kuten alueidenkäytön toimijoihin esimerkiksi kulttuuriympäristön uhanalaisuuden torjunnassa ja riskien hallinnassa.

Sopimus korostaa kulttuuriperinnön yhteiskunnallista merkitystä osana hyvää elinympäristöä ja elämänlaatua. Sopimus velvoittaa yleisellä tasolla hyödyntämään kulttuuriperintöä siten, että ympäristön suunnittelussa integroidaan eri lähestymistavat, haetaan tasapainoa ympäristöä koskevien näkökulmien välillä ja edistetään korkealaatuista, kulttuuriset arvot huomioon ottavaa suunnittelua. Tampereen kaupunki toteaa, että kulttuuriperinnön yhteiskunnallisen merkityksen vahvistaminen tuo suojelulähtöisen kulttuuriperinnön hallinnan rinnalle tarpeellisen lisän.

26.4.2017

2256/12.03.00

Kulttuuriperinnön vaikutus ja arvo kasvavat, kun se otetaan esimerkiksi maankäytön suunnittelun lähtökohdaksi eikä se jää irralliseksi, suojelluksi fragmentiksi. Faron sopimus kannustaa käsittelemään kulttuuriperinnön osa-alueisiin liittyvien arvostusten ristiriitaa ja tunnistamaan sen taustoja. Se on lähes kaikessa kulttuuriperintöön liittyvässä keskustelussa läsnä oleva tekijä, jonka hedelmälliseen käsittelyyn tarvitaan lisää välineitä.

Tampereen kaupunki pitää tärkeänä, että eduskunta hyväksyy Suomen liittymisen puiteyleissopimukseen ja antaa lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Faron sopimus sisältää useita kannatettavia periaatteita ja on sopusoinnussa modernin kulttuuriperintökäsityksen kanssa, jossa kulttuuriperintö on aiempaa monimuotoisempaa ja demokraattisemmin määritetty. Faron sopimus itsessään voidaan jo lukea eurooppalaiseksi kulttuuriperinnöksi. Sopimukseen liittymällä Suomi on mukana sopimuksen puitteissa tapahtuvassa eurooppalaisessa yhteistyössä, tietojen vaihdossa ja toiminnan kehittämisessä.

Apulaispormestari

Anna-Kaisa Heinämäki

